

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.)

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.1031](https://doi.org/10.12681/makedonika.1031)

Copyright © 2015, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1972). Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.). *Μακεδονικά*, 12, 534–536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1031>

Στὸ Δ' καὶ τελευταῖο κεφάλαιο, μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐποχὴ τοῦ Καποδίστρια» καὶ σὲ 10 ἐνότητες, περιγράφονται ἡ ὀργάνωση τῶν πρώτων χιλιάρχων καὶ οἱ ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς πειρατείας, οἱ διαμάχες ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ ἀπόφαση διορισμοῦ τοῦ Τόλμου Λαΐζου ὡς χιλιάρχου τῶν Μακεδονοθροαστῶν καὶ τὸν παραμερισμὸ τῶν Καρατσαίων, ὁ διορισμὸς τέλους τοῦ Τσάμη Καρατάσου ὡς χιλιάρχου, ἡ διάλυση τοῦ στρατοπέδου τῶν Θηβῶν, ἡ μάχη τῆς Πέτρας, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου στρατιωτικοῦ κανονισμοῦ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Γέρο-Καρατάσου. Τὸ κεφάλαιο καὶ τὸ ὅλο ἐργο κλείνει μὲ βιογραφία τοῦ ἀγωνιστοῦ, ὅπως περιέχεται σὲ αἴτηση τοῦ γυιοῦ τοῦ Τσάμη (1.1.1866) πρὸς τὴν Κυβέρνηση γιὰ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως.

Πρόθεση τοῦ συγγραφέα, ὅπως καὶ προλογικὰ ἀναφέρεται, εἶναι νὰ ἐξουδετέρωση τὴν ἱστορικὴ ἀδικία ποὺ ἐγίνε σὲ βάρος τοῦ ἀγωνιστῆ Καρατάσου. Καὶ ἡ πρόθεση αὕτη, ὅπως καὶ ἡ ἀπέραντη ἐκτίμησι καὶ ἀγάπη ποὺ τρέφει γιὰ τὸν ἥρωα, εἶναι διάχυτη σ' ὅλες τὶς σελίδες τῆς μελέτης του. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ τεκμηριώσῃ καὶ ἐπιστημονικὰ τὴν ἐρευνά του, στηρίζοντάς τὴν στὴν μελέτη ἀρχεῖων, πηγῶν καὶ πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικὲς φορές, βέβαια, οἱ κρίσεις του γιὰ τὴν θέση ἄλλων ἱστορικῶν ποὺ ἀναφέρονται σὰ γεγονότα ποὺ ἐξιστορεῖ, ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὴν συναισθηματικὴ του τοποθέτηση ἀπέναντι στὴν μορφή τοῦ ἀγωνιστῆ Καρατάσου, ποὺ πρέπει νὰ ἀνακαθαρθῇ ἀπὸ τὶς σκιές καὶ νὰ ἀποδεσμευθῇ ἀπὸ κάθε ἱστορικὴ εὐθύνη. Αὐτὸ ὁδηγεῖ στὸ νὰ χαρακτηρίζεται π.χ. ὁ Χρ. Περραιβὸς σάν ἱστορικὰ ἀναξιόπιστος, σὲ μιὰ γενίκευση κρίσεως (σ. 78, ὁποσημ. 168), καὶ στὸ δισταγμὸ νὰ ἐρμηνευθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς Καρατάσου πρὸς τὸ 'Εκτελεστικὸ (γραμμένης ἀπὸ τὸν ἡγούμενο Ἀλύπιο καὶ ὑπογραμμένης ἀπὸ τὸν Καρατάσο σχετικὰ μὲ τὰ δεινοπαθήματα τῆς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Σκιάθου), ἐπιστολῆς ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἐνδιαφέρουσα μὲν, ἀλλὰ παράδοξη καὶ ἐπίμαχη (σ. 94).

Γενικὰ ἡ μελέτη, ποὺ συμπληρώνεται μὲ 4 σελίδες βιβλιογραφίας καὶ πίνακα ὀνομάτων καὶ λέξεων (10 σελίδες), ἀποτελεῖ ἀξιόλογη συμβολὴ στὴν μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἰδιαίτερα γιὰτὶ ἀναφέρεται στὸ γεγονός τῆς Ἐθνεγερσίας στὸ χῶρο τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἡ συμβολὴ τῆς στὸν ἀγῶνα ὑπῆρξε οὐσιαστικὴ, τόσο γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἐκεῖ διαδραματίστηκαν, ὅσο καὶ γιὰ τὶς ἡγετικὲς φυσιογνωμίες ποὺ ἀνέδειξε, πολλὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτύπωσαν τὴν σφραγίδα τους, ὅπως ἡ οἰκογένεια τῶν Καρατσαίων, στὶς ἐπαναστατικὲς ἐξελίξεις στὴν νότια Ἑλλάδα.

ΕΛΕΓΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemī prez 15-18 vek (Ἡ κλεφτουρία εἰς τὰ βουλγαρικὰ ἐδάφη κατὰ τὸν 15ο-18ο αἰ.), Σόφια 1971.

Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία ἐξεδόθη ἀπὸ τὴ γνωστὴ ἱστορικὴ τῆς Σόφιας κ. Bistra Cvetkova καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τῶν κλεφτῶν (χαϊντούκων) τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὴν ἀνωτέρω περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι αἱ βαλκανικαὶ χῶραι εἶχαν ὑπαχθῇ ὑπὸ τουρκικὴν διοίκησιν. Ἡ ἐργασία αὕτη διαφωτίζει μιαν σκοτεινὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς καταβάλλουν προσπάθειες νὰ διαφωτίσουν αὐτὴν διὰ τῆς ἐκδόσεως τουρκικῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων (πηγῶν), ποὺ εὐρίσκονται εἰς διάφορα ἀρχεῖα. Ἐγγράφα σάν αὐτὰ ἐδημοσίευσα καὶ ἐγὼ ἀρκετὰ εἰς διάφορες ἱστορικὲς ἐργασίες περὶ Μακεδονίας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Αὐτὸ εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς τῶν Βαλκανίων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ πολλὰς κριτικὲς ἐγγράφησαν σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, οἱ ἀσχολούμενοι δὲ μὲ παρόμοια

θέματα καλόν είναι νά λάβουν γνώσιν, διότι ἐκεῖ θά εὕρουν ὑλικόν ἄγνωστον καί ἀνέκδοτον ἔως τά τελευταῖα χρόνια, πού θά τοὺς φανῇ χρήσιμον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν τῆς Ἡ Βουλγαρίας ἱστοριογράφος γράφει τὰ κατωτέρω εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν (σ. 9) μὲ μετάφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν (σ. 390): «Μεγαλύτερας δυσχερείας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν παρουσιάζουν αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἐγγράφων τῶν ἱεροδικεῶν Θεσσαλονίκης καὶ Βεροίας (Ἱστορικά Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης (1695-1912), Θεσσαλονίκη 1952. Β', Ἀρχεῖον Βεροίας-Ναούσης (1598-1886), Θεσσαλονίκη 1954). Καὶ εἰς τὴν πλέον ἐπιφανειακὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεταφράσεων τούτων, αἱ ὁποῖαι δὲν συνοδεύονται ὑπὸ φωτοτυπιῶν κ.λ., εἰς τὸν εἰδικὸν προκαλοῦν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἀκρίβειάν των. Ἡ μετάφρασις διὰ τρίτης χειρὸς ἔχει πάντοτε τὰ τρωτά της. Ἐν προκειμένῳ αἱ μεταφράσεις ἐγένοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωάν. Βασδραβέλλη. Τὰς ἐπεξεργάσθη ἡ Ἰ. Καλόντοβα μὲ σοβαρὸν στυλιζάρισμα (;), ὥρισμένων ἐξ αὐτῶν γενομένων ὑπ' ἐμοῦ».

Ἀπαντῶ εἰς τὴν Β. Cvetkova. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἐχρησιμοποίησε τὰ μεταφρασμένα τῇ μερίμνῃ μου τουρκικὰ αὐτὰ πολὺτιμα εἰς τὴν ἐπιστήμην ἐγγράφα, ἔπρεπε νά λάβῃ τὸν κόπον νά ἀναγνώσῃ τὸν πρόλογον καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀρχαίων συλλογῶν, ὅπου θά ἔβλεπε τὸ ἱστορικὸν αὐτῶν τῶν μεταφράσεων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καὶ θά ἐπιθετο, φρονῶ, ἀπόλυτα—διότι τὴν θεωρῶ καλῆς πίστεως—ὅτι αὐτὰ ἔχουν μεταφρασθῇ μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, θά ἔλεγα σχολαστικότητα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ Ἑλλήνων σοβαροῦς ἐπιστήμονας, ἀποφοίτους τοῦ τουρκικοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀειμνήστους νομομαθεῖς δικηγόρους Θεόδωρον Συμεωνίδην καὶ Χαρίτων Ἐμμανουηλίδην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἄριστον τουρκολόγον Λάζαρον Μαιζορίδην, διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ Γραφείου Θεσσαλονίκης, διατελέσαντα μάλιστα καὶ δικαστὴν (καντὴν) ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον Θεσσαλονίκης, γνωρίζοντα πλὴν τῆς γλώσσης καὶ τὸ σύνολον τῆς τουρκικῆς διοικητικῆς καὶ νομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ αἱ μεταφράσεις αὐταὶ ἠλέγχθησαν ἀπὸ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ διακεκριμένων τουρκολόγων ἐπιστημόνων, τοῦ Δημητρίου Δίγκα, σπουδάσαντος τὸ δίκαιον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως καὶ διατελέσαντος βουλευτοῦ τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν τουρκικὴν βουλὴν, καὶ Κωνσταντίνου Τσώπρου, δικηγόρου, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς Ἰνταντιέ (Μοναστηρίου) καὶ ἐπισήμου διερμηνέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης. Τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Μιχαὴλ Λάσκαρις, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, λίαν γνωστός εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας. Ὁ κ. Δίγκας ζῇ ἀκόμη διανύων θαλερὸν γῆρας. Ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλάχου ἡ ἐπιμέλεια τῆς συγκεντρώσεως, διαφυλάξεως καὶ ἡ εἰσήγησις τῆς μεταφράσεως ἀνήκει, ὡς εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, εἰς τὸν γράφοντα.

Ἡ κ. Β. Cvetkova ἐρωτᾷ εὐλόγως διατί δὲν ἐδημοσίευσαι εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους φωτοτυπίας τινάς. Ὅταν ἤρχισα αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, μόλις εἶχον ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ὅπου εὐρισκόμην μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετωπίζοντας τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐπεβουλεύοντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μου, ὅπως θά ἔπραττε κάθε πολίτης ἐλεύθερος. Μετ' ὀλίγον ἡ Θεσσαλονίκη εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τὸν Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τῶν, ἡ δὲ ἐχθρική στρατιωτικὴ διοίκησις εἶχε διατάξῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν καταστημάτων καὶ πολιτῶν κατεχομένων φωτογραφικῶν μηχανῶν, ραδιοφῶνων, ὅπλων κ.λ. ἐπὶ ποινῇ ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἀποκρυπτόντων καὶ μὴ παραδιδόντων ταῦτα. Τὰ ἐχαρκτήρισαν λεῖαν πόλεμου οἱ λεηλατήσαντες τότε ὅλην τὴν Εὐρώπην Τεῦτονες. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ θῦμα καὶ τοιουτοτρόπως ἀπώλεσα μίαν φωτογραφικὴν μηχανὴν Laika κατάλληλον διὰ φωτογράφησιν ἐγγράφων.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς

φυγαδευθείσης ἐλευθερίας εἰς τὴν πατρίδα μου — καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζῃ ἡ Β. Cvetkova — ἐδημοσίευσα ἄλλας τρεῖς ἐργασίας ὅπου ὑπάρχουν μεταφράσεις καὶ φωτοτυπίες πλείστων τουρκικῶν ἀρχεῖακῶν ἐγγράφων, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἐξακριβώσῃ ἡ συγγραφεὺς, ὥστε νὰ μὴ ἔχη καμίαν ἀμφιβολίαν.

Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: α) 'Ιστορικά 'Αρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. 'Αρχεῖον Μονῆς Βλαττάδων (1436-1839), Θεσσαλονίκη 1955. 'Υπάρχουν ἐκεῖ ὀκτὼ φωτοτυπία πρωτοτύπων φερμάνων ἀνεκδότητων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλαι τέσσαράκοντα τέσσαρες μεταφράσεις. β) Τουρκικά Ἐγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ 'Αγῶνος, Θεσσαλονίκη 1958, ὅπου ὑπάρχουν τρεῖς φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ ἑκατὸν εἰκοσι ὀκτὼ μεταφράσεις τουρκικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. γ) 'Αρματολοὶ καὶ κλέφτες εἰς τὴν Μακεδονίαν, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1970, ὅπου ὑπάρχουν δύο φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ πεντήκοντα ἔγγραφα μεταφρασμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν, τὰ ὅποια, ὡς νομίζω, ἐνδιαφέρουν ἐξαιρετικὰ τὴν Βουλγαρίδα συγγραφεῖα ἀσχολουμένην μὲ τὸ θέμα τοῦτο. δ) Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, γ' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, ὅπου ὑπάρχουν 4 φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων (πίν. XXI, XXII, XIII, XIV) καὶ μεταφράσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων παρομοίων ἐγγράφων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων, τὴν ἀκρίβειαν ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων ἔκριναν πλείστοι ὡς γνωστὸν τουρκολόγοι Εὐρωπαῖοι, 'Αμερικανοὶ, Τούρκοι καὶ φυσικὰ 'Ἕλληνες.

Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζονται περισσότερες διευκρινίσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗΣ

A. I. Ivanov, *Literaturnoe nasledie Maksima Greka. Charakteristika, atribucii, bibliografija* (= 'Η φιλολογικὴ κληρονομία Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ. Περιγραφή, κατηγορία, βιβλιογραφία), Leningrad (ἐκδ. Institut Russkoj Literatury) 1969, σελ. 248 + 2 εἰκ. ἐκτὸς κειμένου.

1. 'Η προσωπικότης Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καθίσταται ὁλονὲν καὶ περισσότερο ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης, ὡς ἡ τοῦ Α. Ι. Ivanov, προερχομένη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν βυζαντινολόγων τοῦ Λένινγκραδ. 'Ο συγγραφεὺς εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ κορυφαίου εἰδικοῦ εἰς θέματα παλαιωροσικῆς φιλολογίας D. S. Lihaδov, ἀντ. μέλους τῆς 'Ακαδημίας 'Επιστημῶν τῆς Σοβιετικῆς 'Ενώσεως (σ. 2 καὶ 3).

Τὰ ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως, εἰς τρεῖς τόμους, τῆς Θεολογικῆς 'Ακαδημίας τοῦ Καζάν (1859-1862). 'Εκτοτε καὶ μέχρι σήμερον μεμονωμέναι ἐκδόσεις ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. 'Ενταῦθα ὁ Α. Ι. Ivanov ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ κυρίως τὴν φιλολογικὴν κληρονομίαν, τὴν καταλείψαντες εἰς τὴν 'Επιστήμην ὑπὸ τοῦ 'Ελληνος 'Αγιορείτου μοναχοῦ.

2. Εἰς τὰς προεισαγωγικάς σημειώσεις «ἐκ τοῦ συγγραφέως» (σ. 3-4) Μάξιμος ὁ Γραικὸς χαρακτηρίζεται «Ρῶσος συγγραφεὺς τοῦ 16ου αἰ.» (σ. 3). 'Η ἀναφερομένη ἀνωτέρω ἐκδοσις τῶν ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (Καζάν 1859-1862) χαρακτηρίζεται, καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Α. Ι. Ivanov ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἔργον τοῦ 'Αγιορείτου λογίου, ὡς «μὴ ἱκανοποιητικὴ» τὸσον ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθησαν ἅπαντα τὰ χειρόγραφα, ὅσον ἐπίσης καὶ διότι ἐξεδόθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιστημονικόν (σ. 3). 'Εν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντες ἐπιστήμονες ἐθεώρησαν ὡς ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ ἄλλας μεταφράσεις τὰς ὁποίας οὗτος ἐπραγματοποίησε (κυρίως λημμάτων ἐκ τοῦ